

Mana Aleminin Gücü 13

– KENAN KOÇ · 28 Aralık 2016

D-) BİR ALGI OLARAK ZAMAN VE KADER

Zaman dediğimiz algı, aslında maddenin bir anını ya da halini bir başka anı ya da haliyle kıyaslama yöntemidir. Örneğin bir topun düşüşünün, onun maddi hareketinin algıladığımız her anını diğer bir anıyla kıyaslayarak, belli süre zarfında gerçekleştiğini söyleriz. Topun şu andaki haliyle bir an önceki halini kıyaslamak demek, şu anda yaşadığımız gerçekliği, hafızamızdaki geçmiş bir gerçeklikle karşılaştırmak demektir. Ve şu andaki gerçeklik de hemen bir sonraki anda hafızadaki bir hayal olacak ve bu kıyas, bilinç ve gözlemlediği hareket, yani her çeşit değişim varolduğu sürece sürecektir. Demek ki kişi veya bilinç, hafızada olan bilgiyi yaşadığı anda algıladığı bilgiyle kıyaslayarak zaman mefhumunu kazanır. Eğer bu kıyas olmasa, zaman algısı da olmayacaktır. Bir önceki bölümde açıkladığımız gibi, yaşadığımız maddi hayat aslen bir algılar bütünüdür. Bu hayatın dokusu olarak düşündüğümüz zaman da algıdan başka bir şey değildir. Bu konuda Lincoln Barnett, söyle diyor: "Filozoflar tüm nesnel gerçekleri algıların bir gölge dünyası haline getirirken, bilim adamları insan duyularının sınırlarını korku ve endişe ile sezdiler." Nobel ödüllü ünlü genetik profesörü François Jacob, Mümkünlerin Oyunu adlı kitabında zamanın geriye akışı ile ilgili şunları anlatır: "Tersinden gösterilen filmler, zamanın tersine doğru akacağı bir dünyanın neye benzeyeceğini tasarlamamıza imkân vermektedir. Sütün fındandaki kahveden ayrılacağı ve süt kabına ulaşmak için havaya fırlayacağı bir dünya ; ışık demetlerinin bir kaynaktan fışkıracak yerde bir tuzanın (çekim merkezinin) içinde toplanmak üzere duvarlardan çıkacağı bir dünya; sayısız damlacıkların hayret verici işbirliğiyle suyun dışına doğru fırlatılan bir taşın bir insanın avucuna konmak için bir eğri boyunca zıplayacağı bir dünya. Ama zamanın tersine çevrildiği böyle bir dünyada, beynimizin süreçleri ve belleğimizin oluşması da aynı şekilde tersine çevrilmiş olacaktır. Geçmiş ve gelecek için de aynı şey olacaktır ve dünya tastamam bize görüldüğü gibi görünecektir."

Zamanın anlattığımız şekilde işleyen bir algı olduğu, Genel Görecelik Kuramı ile de doğrulanmıştır. Lincoln Barnett, Evren ve Einstein adlı kitabında bu konuda şunları yazar: "Salt uzayla birlikte Einstein, sonsuz geçmişten sonsuz geleceğe akan şaşmaz ve değişmez bir evrensel zaman kavramını da bir yana bıraktı. Görecelik Kuramı'nı çevreleyen anlaşılmazlığın büyük bölümü, insanların zaman duygusunun da renk duygusu gibi bir algı biçimi olduğunu kabul etmemişlerinden doğuyor. Nasıl uzay maddi varlıkların olası bir sırası ise, zaman da olayların olası bir sırasıdır." Zaman kavramının anlattığımız bu özelliği, Einstein tarafından şöyle açıklanır: "Bireyin yaşantıları bize bir olaylar dizisi içinde düzenlenmiş görünür. Bu diziden hatırladığımız olaylar 'daha önce' ve 'daha sonra' ölçüsüne göre sıralanmış gibidir. Bu nedenle birey için bir ben-zamanı, ya da öznel zaman vardır. Bu zaman kendi içinde ölçülemez. Olaylarla sayılar arasında öyle bir ilgi kurabilirim ki, büyük bir sayı önceki bir olayla değil de, sonraki bir olayla ilgili olur." Einstein, Barnett'in ifadeleriyle, "uzay ve zamanın da sezgi biçimleri olduğunu, renk, biçim ve büyüklük kavramları gibi bunların da bilinçten ayıramayacağını göstermiş"tir. Genel Görecelik Kuramı'na göre zamanın, onu ölçtüğümüz olaylar dizisinden ayrı, bağımsız bir varlığı yoktur. Zaman bir algıdan ibaret olduğuna göre de, tümüyle algılayana bağlı yani göreceli bir kavramdır.

Zamanın akış hızı, onu ölçerken kullandığımız referanslara göre değişir. Lincoln Barnett'in belirttiği gibi "renği ayırt edecek bir göz yoksa, renk diye bir şey olmayacağı gibi, zamanı gösterecek bir olay olmadıkça bir an, bir saat ya da bir gün hiçbir şey değildir."

Genel Görecelik Kuramına göre, aynı yaştaki ikizlerden biri dünyada kalırken diğeri ışık hızına yakın bir hızla uzay yolculuğuna çıksa, dönen kardeş, ikizini kendinden daha yaşlı bulacaktır. Çünkü zamanın izafi oluşu, saatlerin yavaşlaması veya hızlanmasından değil; tüm maddesel sistemin atom altı seviyesindeki parçacıklara kadar farklı hızlarda çalışmasından ileri gelir. Einstein'ın teorilerinden hareketle, filmlere de konu olan bir yaklaşımdan bahsederek relativite teorisini biraz açalım. Örneğin bir şekilde varlığımıza ait tüm molekül, atom ve atomaltı parçacıkların, normalden çok daha hızlı olarak hareket etmesinin gerçekleştirildiğini düşünelim. Bu durumda tüm yapımız eski haline oranla çok daha hızlı olduğundan, içinde bulunduğumuz ortama göre zihinsel ve vücutsal fonksiyonlarımızla, çok daha hızlı hareket ederiz. Hızlı algılar ve hızlı yaşarız. Bundan dolayı dış ortamda zamanın nerdeyse durma noktasına geldiğini görür, her şeyin son derece yavaş bir hızla hareket ettiğini algılarız. Bunun nedeni aslında dış zamanın yavaşlaması değil, bizim relatif yani göreceli zaman algımızın hızlanmasıdır. Böyle bir moleküler yapıda yaşadığımız her an, bizi normal bir monekül yapısında yaşadığımız ana göre çok daha fazla yaşlandıracaktır. Çünkü tüm içsel mekanizmalarımız, normalden hızlı çalışmaktadır. Aslında bu durum, hız ve zaman algılarının içinde bulunduğumuz ortamla senkronize olarak çalışan relatif algılar bütünü olduğunu ortaya koyar. Benzer şekilde ışık hızına ulaşmış bir araçta olmamız demek, bu sefer tersine ortam hızının, bizim içsel mekanizmalarımızın hızına oranla çok daha fazla artması demektir. Hızlanmış bir dış zaman içre çalışan normal bünye fonksiyonları, vücudun daha geç yaşlanmasına neden olacaktır. İşte Einstein teorilerinde örnek olarak bahsedilen ikizlerin durumu budur. Bu teorilerle ilgili Isaac Asimov'un tesbiti şöyledir: "Einstein'ın Rölativite teorilerinin yayınlanmasının üzerinden 84 yıl geçmiştir. Bu süre içinde teoriler birçok kez testten geçmiştir ve her defasında Enstein haklı çıkmıştır."

Jack Ensigh Addington şunları söyler: "Diyebiliriz ki zaman, insanların sonsuzluk ölçüsüdür. Şimdiye kadar zamanla ilgili doğal kabul ettiğimiz her şey insan düşüncesinin ürünüdür; görecelidir." Taoizm'de de: "Zaman ve mekân değişen ve bozulmuş şeylerdir/ Sabit ve gerçek değildirler" denerek izafiliğe atıf yapılır. Zamanın izafiyeti konusunda da rüyaları örnek olarak gösterebiliriz. Rüyalarımızda, reel evrenimizde ölçtüğümüz çok kısa bir zaman dilimine karşılık gelebilecek çok uzun bir zaman süresini yaşayabiliriz. Rüyamızda geçen zamanın uzunluğunu da, elbette rüyamızda yaşadığımız olayları kıyaslayarak ileri süreriz. Ancak rüya âlemindeki kıyaslarla uzun olarak karşımıza çıkan bu zaman diliminin, reel âlemdeki kıyaslarla, mesela beş dakika önce uyumuş ve şimdi uyandırılmış olduğumuz söylendiğinde, kısa olduğu anlaşıldığında, zamanın izafiyeti ya da duygusal zaman kavramı ileri sürülür. Duygusal ya da psikolojik zaman kavramında, kişinin ruh haline göre algıladığı zamanla reel zamanın farklı büyüklükleri göstermesi üzerinde durulur. Örneğin; birini beklerken ya da sıkıntılı bir ruh hali oluşturan olayları yaşarken zamanın uzun olduğunu düşünürüz. Hiç bitmesin diyecek kadar bizi mutlu eden olayları ya da eğlenceli birşeyleri yaşadığımızda ise bize kısa olarak gelecektir. Ya da çocukluk ve ilk gençlik çağlarınızda örneğin 1 yıl büyük bir zaman dilimi olup 1 yılda çok şey yaşadığınızı düşünürsünüz. Ancak yetişkinlik çağınızda aynı süre size o kadar büyük bir zaman dilimi olarak gelmez. Bunun nedeni yaşanan olayların sıklığı da olabilir. Bir örmekle açıklarsak; yetişkinlik çağınızda yaşadığınız

yoğun bir yıl yine aynı çağda yaşadığınız daha sakin bir yıla göre sizce daha uzun geçmiştir. İşte bu da psikolojik zamanın bir yansımasıdır. Ancak gerçek neden, gençlik çağlarınızda vücudunuzda daha çok faaliyet olması, büyüüp gelişmeniz, ve bu faaliyetin zihninize de yansımasıdır. Dolayısıyla zihin daha faal olan bir zaman dilimini, daha durgun geçen aynı ölçüde başka bir zaman diliminden daha uzun algılar.

Kur'an da zamanın izafiyeti konusunda örnek olan bazı ayetler şunlardır: ***"Kıyamet günü hepsini bir araya topladığı zaman, sanki dünya gününün bir saati kadar kalmışlar gibi olurlar ve aralarında birbirlerini tanırlar." (10/45), ***"Sizi çağıracağı gün, O'na övgüyle icabet edecek ve (dünyada) pek az bir süre kaldığınızı sanacaksınız." (17/52),** "Aralarında, "kabirde ancak, on gün kaldınız.." diye sessizce konuşacaklar. O zaman, onların en akıllıları: "Hayır, sadece bir gün kaldınız" der." (20/103,104),** "...Gerçekten, senin Rabbinin indinde (katında) bir gün, sizin saymakta olduklarınızdan bin yıl gibidir." (22/47), ***"(Allah, inkârcılara):"Yer yüzünde kaç yıl kaldınız?." der. (Onlar da): "Bir gün veya günün bir kısmı kadar kaldık, işte bilenlere sor." derler. (Allah) "Sadece az bir süre kaldınız. Keşke siz (bunu) bilmiş olsaydınız." diye buyurur..." (23/112,113,114), ***"Gökten yere her işi O evirip düzene koyar. Sonra (işler,) sizin saymakta olduğunuz bin yıl süreli bir günde yine O'na yükselir." (32/5), ***"..sanki dünyada sadece gündüzün bir saati kadar bir zaman kaldıklarını sanırlar..." (46/35), ***"Melekler ve Ruh (Cebrail), ona, süresi elli bin yıl olan bir günde çıkabilmektedir." (70/4). Bu ayetlerden bir kısmında, kıyamet sonrasında insanın, dünyada çok az bir süre kaldığını anlamış olacağı fakat bunu o anda değil, dünya hayatındayken farketmiş olmasının önemi vurgulanır.